

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У РФ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ ПОРАЗКИ В УКРАЇНІ

Автори:

Михайло Гончар, Володимир Горбач, Галина Зеленко,
Володимир Нагірний, Ірина Павленко, Андрій Стародуб

Розглядаються два базових сценарії розвитку внутрішньополітичних процесів в РФ внаслідок майбутньої поразки Росії у війні проти України. Також проаналізовані можливі похідні від базових сценаріїв розвитку подій:

1. Сценарій консервації режиму:

1.1. Прижиттєве збереження В. Путіна на посаді очільника РФ.

1.2. Путінократія без Путіна – Росія на чолі з новим висуванцем від влади, за домовленістю груп еліт.

2. Сценарій дезінтеграції:

2.1. Напіврозпад – посилення регіональних еліт (до проявів мирної сецесії).

2.2. Хаотизація – конфліктний розпад (громадянська війна).

Зазначені сценарії матимуть проблемний вплив на регіональну та глобальну безпеку, генеруючи різного рівня загрози, що виникатимуть для інших країн. На основі проведеного аналізу робиться оцінка більшої чи меншої вірогідності розвитку того чи іншого сценарію. Також, визначається потенційний рівень загроз для України внаслідок розвитку ситуації у РФ за тим чи іншим сценарієм. Пропонуються деякі рекомендації дій для убезпечення України від негативних впливів з боку території РФ по закінченню активних воєнних дій.

ЩО РОБИТИ З РОСІЄЮ?

Питання «що робити з Росією?» все активніше обговорюється у світі, поступово перетворюючись з маргінального на розуміння необхідності стратегічного планування. Причиною цього є поступове поширення усвідомлення, що після розпаду СРСР Російській Федерації так і не вдалося створити державну модель управління демократичного взірця. Поразка РФ у війні з Україною є найочевиднішим свідченням того факту, що путінська Росія є «failed state». Вся система управління, економічна модель та світоглядне наповнення нинішньої Росії (цивілізаційна самодостатність) не мають перспектив.

Оскільки розпад РФ викликає у світі чимало страхів, на рівні офіційної комунікації відповідальність за війну персоніфікується. Ордер на арешт Путіна, виданий Міжнародним кримінальним судом у Гаазі, можна розглядати як початок міжнародно-правової фіксації наративу «війна Путіна». Тим самим затіняється справжня сутність війни в основі якої агресія Росії як держави та агресивно налаштованого до зовнішнього світу російського суспільства. Цей наратив підтримується в західному інформаційному полі. Він є ключовим у трактуванні війни російською опозицією в еміграції. Сигнали про готовність «домовлятися з післяпутінською Росією» періодично транслиують провідні політики та центри впливу західного світу. Тут варто зазначити, що аналогічні ілюзії на перетворення Росії у демократичну країну, дружню Заходу вже зазнали наприкінці 90-х років минулого століття внаслідок своєї утопічності.

У даній роботі сценарій «ліберальної Росії» не розглядається, оскільки автори вважають його абсолютно нереалістичним. Це пояснюється:

- кардинальною непопулярністю ліберальних ідей в російському суспільстві;
- відсутністю еліт зацікавлених у лібералізації та ринковій економіці, конкурентній політиці та побудові антикорупційної моделі управління (нинішні еліти набули та утримують свої ресурси – економічні або управлінські – за діючого режиму та правил «гри»);
- відсутність потужної ліберальної російської опозиції, спроможної до набуття влади шляхом повалення чинного режиму та її утримання шляхом проведення ефективних реформ.

Очевидно, що для падіння режиму Путіна однієї поразки у війні з Україною недостатньо. **Має відбутися сам акт усунення від влади, і не лише президента РФ, але і багатьох інших дійових осіб режиму.** Якщо такий акт і матиме місце, то владу отримує той, хто його здійснюватиме. Варіант державного заколоту, здійсненого одними гравцями з наступною передачею влади ліберальній опозиції, яка перебуває за межами РФ, або в місцях позбавлення волі (Навальний), або лібералам-реформаторам всередині Росії – є фантастичним.

Майбутня внутрішньополітична ситуація у РФ визначатиметься, у першу чергу, тим, чи вдасться діючому режиму втримати владу після поразки в Україні, чи ні. Наступні варіації можливого розвитку подій залежатимуть від цього факту, а також від того, чи слабшатиме й далі Центр та чи розпочнуться у РФ процеси децентралізації з тенденцією до дезінтеграції.

СЦЕНАРІЙ КОНСЕРВАЦІЇ РЕЖИМУ

Майбутня поразка РФ у війні з Україною не матиме прямим наслідком усунення особисто В. Путіна від влади його оточенням, або його усунення разом з оточенням конкурентною групою еліт. Хоча цей сценарій є найбільш обговорюваним у експертних та політичних колах України та її партнерів – по факту він є скоріше бажаним і виглядає малоімовірним.

Головним аргументом не на користь розвитку сценарію усунення В. Путіна є відсутність у РФ групи еліт достатньо потужних (настільки, щоби здійснити заколот та взяти у свої руки керування всією країною з усіма її регіонами), організованих та зацікавлених у повному переформатуванні системи управління.

Єдиною організованою структурою, спроможною на заколот та такою, що володіє значним кадровим потенціалом на сьогодні є російська армія. Саме російський генералітет буде призначений Кремлем та російською пропагандою головним винним у програві в Україні, що породить відповідну реакцію військових. Оцінити рівень ймовірності воєнного заколоту в РФ доволі складно. Беручи до уваги історичний прецедент декабристів – виступу військових проти царського режиму, певна ймовірність такого сценарію існує. Водночас, слід взяти до уваги більш близький історичний період – репресії сталінського режиму проти армії не тільки не призвели до заколоту військових, але й навіть до появи військової фронди режиму.

Разом з тим, про те, що такий сценарій має свій потенціал свідчить той факт, що починаючи з минулого року в інформаційному просторі РФ регулярно відбуваються антигенеральські акції. Їх головними реалізаторами є Пригожин, Кадіров та т. зв. з-патріоти (пов'язані з ФСБ). Разом з тим, доки триває війна, Кремль не може розпочати масштабні репресії серед військових, тому, обмежується попередженнями – як, наприклад, нічні планово-тактичні навчання у Москві ФСО «з метою нейтралізації загроз та захисту об'єктів вищих органів влади» 26 жовтня 2022 року¹.

Сценарій «хунти» виглядає малоімовірним, оскільки навіть у разі гіпотетичної спроби заколоту військових у відповідь на репресії проти них після поразки у війні, це не призведе до формування у РФ стійкого і тривалого режиму правління військових. Наявність достатньо потужних конкурентних елітних груп у РФ, свідомо створених режимом Путіна як система стримувань та противаг, унеможливить успішність потенційного воєнного заколоту та створення уряду генералів. Тож сценарій хунти, скоріше, стане етапом на шляху реалізації сценарію «хаосу». Окрім цього, слід взяти до уваги, що на відміну від радянського періоду, коли посаду міністра оборони займав авторитетний військовий генерал чи маршал з потужним воєнним досвідом, міністри оборони путінського періоду є або вихідцями з системи КДБ/ФСБ (С. Іванов), або цивільними (А. Сердюков, С. Шойгу) і не користуються належним авторитетом в середовищі професійних військових.

Стійкість чинного режиму В. Путіна визначатиметься, у тому числі, масштабом та швидкістю російського відступу з території України. Найвищий ризик для режиму, зрозуміло, становитиме стрімка втрата Кримського п-ва, яка спричинить шок у російському суспільстві та у самому Кремлі. Розтягування ж у часі воєнних поразок РФ в Україні створюватиме в росіян ефект звикання та втоми. Про відсутність

¹ В центр Москви приехала военная техника из-за учений ФСО у здания Совфеда. / <https://www.rbc.ru/rbcfreeneews/63598d129a794757531e81c2>

наслідків для режиму Путіна воєнних поразок свідчать як провал бліцкригу (Київ за три дні), так і попередні відступи з захоплених територій. Перший шок та хвиля звинувачень внаслідок відступу з-під Києва та північних регіонів України, втеча російських військ та деокупація Харківщини та правобережжя Херсонщини не викликали наслідків для режиму. Показово, що втеча з правого берега Дніпра на Херсонщині була представлена пропагандистськими ЗМІ як «мужня та мудра» стратегія відступу². Сьогодні мало хто сумнівається, що російська пропаганда здатна успішно поширити серед росіян вигідне для Кремля розуміння воєнної поразки. Еліти ж можуть виявитися незацікавленими у зміні «правил гри» у внутрішньополітичному просторі Росії.

Проте, чим більшим буде територіальний відступ російських військ в Україні аж до звільнення Криму – тим більшою буде потреба у пошуку винних всередині Росії. Винними будуть призначені військові, а з урахуванням значного поширення серед росіян антикапіталістичних та антибюрократичних настроїв, – не наближені до Кремля представники середнього бізнесу, регіональних еліт, чиновники та всі ті, хто втекли з країни. В основному це представники середнього класу. Цей сценарій перетворює РФ на замкнуту, тоталітарну та економічно слабку країну.

Путінократія без Путіна

Цей сценарій передбачає усунення Путіна нинішніми учасниками режиму та контрольованої заміни його на іншу фігуру за домовленістю еліт. Реалізація такого сценарію можлива лише у разі некерованості самого Путіна та його реакцій на воєнну поразку (наприклад: вимоги продовжувати війну, або застосувати зброю масового ураження; прагнення розгорнути занадто широкомасштабні репресії у тому числі проти наближених до нього осіб). Також, причиною запуску сценарію заміни Путіна на нового президента може стати невдача з втриманням невдоволення росіян та радикальної втрати довіри та авторитету Кремлем – пошук «більш ефективного Путіна». Третій аргумент – формування спільного для еліт прагнення «зробити крок» назад з метою зменшення протистояння із Заходом.

Цей сценарій принципово не відрізняється від сценарію збереження Путіна на посаді президента Росії, оскільки не змінює РФ як систему, цінності і прагнення її еліт та основної частини населення.

Ризики сценарію:

- збереження створеної Путіним системи влади, яка сформована для тотального контролю над РФ та мобілізації населення задля здійснення реваншистської політики;
- «форматування» РФ для чергової спроби реваншу незалежно від початкових декларованих намірів постпутінської влади, беручи до уваги, що Путін також починав не з геополітичних ультиматумів;

² «Народный герой»: почему пропаганда хвалит генерала Суворовкина на фоне эвакуации из Херсона. / <https://www.youtube.com/watch?v=FdpYFXF3mgc>

- готовність міжнародних гравців на повне або часткове відновлення доступу РФ до ресурсів (фінансових, технологічних, наукових, інформаційних), які будуть використані для нової спроби геополітичного та воєнного реваншу РФ;
- уникнення відповідальності за війну як більшістю представників режиму Путіна, так і населенням РФ, яке в переважній більшості підтримує зовнішньополітичну агресію та стратегію відновлення російської імперії;
- продовження «китаїзації» Росії в рамках євразійської складової моделі глобальної експансії КНР, що міститиме ще більше викликів для України, ЄС та Заходу у цілому.

Реалізація даного сценарію вимагатиме консенсусу еліт РФ при збереженні пасивно-мовчазної позиції основної маси населення Росії. Буде чи ні глобальний консенсус (Захід, Китай, «глобальний Південь») та прийняття такого варіанту розвитку подій Україною мало впливатиме на процеси всередині Росії.

Крім того, сценарій передбачає майже механічну передачу влади Путіна новому правителю РФ. Це – малореально, зважаючи на персоналістську природу режиму та наявність великої кількості груп впливу, які конфліктують між собою і готові визнавати арбітраж виключно Путіна.

Додатковим чинником послаблення буде той факт, що новий висуванець на посаду президента РФ не матиме в очах росіян легітимності Путіна у 23 роки з короткою історією відносного економічного добробуту. Виключенням хіба що може бути персоналія Н. Патрушева як «вірного соратника В. Путіна» за аналогією зі Сталіним який подавався радянською пропагандою як соратник і послідовник Леніна.

За умови розвитку сценарію консервації режиму, у РФ стрімко поглиблюватиметься економічна криза (інфляція, зростання оподаткування у першу чергу малого та середнього бізнесу, зростаючий бюджетний дефіцит), що ставатиме потужним чинником внутрішньополітичної дестабілізації та втрати керованості регіонами, які чималою мірою утримуються внаслідок системи бюджетного перерозподілу, а також стимулюватиме зростання міграції населення з РФ в інші країни, в першу чергу до ЄС. Проте, чи призведе це до руйнації цілісності держави РФ у віддаленій перспективі спрогнозувати наразі складно. Значною мірою життєздатність РФ визначатиметься рівнем економічного співробітництва з такими країнами як КНР, Індія, Туреччина, Іран та інші. Також, економічні проблеми суттєво зменшуватимуть воєнний потенціал РФ.

Разом з тим, в російському суспільстві в умовах ізоляції та внаслідок «приниження» воєнною поразкою зростатиме рівень внутрішньої та зовнішньої агресії та прагнення помсти. Це виливатиметься у наступні **загрози для України:**

- накопичення нового воєнного потенціалу з метою поновлення бойових дій незалежно від того, будуть за підсумками війни підписані якісь угоди чи ні;

- стратегія «тисячі порізів» - вчинення постійних агресивних дій та гібридних операцій проти України та українців: кібернапади, тероризм, прикордонні воєнні провокації, періодичні ракетні обстріли та атаки дронів, перешкоджання функціонуванню українських морських портів, провокації на міжнародному рівні;
- приховане втручання у внутрішньополітичні процеси з метою відновити проросійське лобі та розвернути Україну в бік від Європи, поновити проросійські та антизахідні настрої в українському суспільстві.

Збереження агресивних намірів проти України в російському суспільстві створюватиме перешкоди на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції нашої країни. З огляду на це, **даний сценарій розвитку подій є для України найбільш небезпечним і, відповідно, небажаним (так само, як і для інших країн-сусідів РФ та всього міжнародного співтовариства).**

СЦЕНАРІЙ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ

Сценарій дезінтеграції ймовірний як у вигляді як відносно мирної сецесії, так і хаотизації та конфліктного розпаду з громадянською війною. Реалізація даного сценарію можлива виключно у разі послаблення федерального центру. Таке послаблення може статися або внаслідок поступової втрати Кремлем керованості охопленою мультикризною країною та неспроможності виконувати функцію розподілу національних благ та бюджетного перерозподілу внаслідок різкого зменшення ресурсної бази, або у разі боротьби за владу з метою усунення Путіна чи внаслідок його усунення.

Одним з важливих елементів протидії Кремля майбутньому розпаду Російської Федерації є максимальна дезорієнтація зовнішніх спостерігачів щодо реального стану справ у сфері міжнаціональних взаємин та відносин між центром та окремими регіонами. При цьому, ілюзією є також уявлення про те, що й в самій Москві володіють всією «повнотою інформації» про стан справ на місцях та можуть ефективно протидіяти дезінтеграційним процесам.

Попри формальну несхожість, нинішня ситуація нагадує період напередодні розпаду Радянського Союзу. Його керівництво використовувало схожі дезінформаційні прийоми для демонстрації на міжнародній арені відсутності базових суперечностей між суб'єктами СРСР, єдність еліт та, нібито, маргіальність національних рухів. Так само важливим тоді був аргумент про економічну неспроможність окремих республік. Задля демонстрації цього, у 1990-у році, Держкомстат СРСР, вперше за історію радянської статистики, опублікував “баланси” видатків та доходів суб'єктів Союзу у перерахунку на світові ціни. Ця маніпулятивна статистика показувала дотаційність всіх, окрім РРФСР, республік – аналогічно тому, як зараз, у якості одного з найважливіших аргументів проти можливості/доцільності для самих регіонів розпаду наводять факт залежності лівової частки суб'єктів федерації від трансферів з федерального бюджету.

При цьому, як і на початку 1990-х дезінтеграційні процеси вже об'єктивно запуснені, і жодні «статистичні» чи «аналітичні» викладки про те, що нібито на це немає «запиту» та відповідного «бекграунду» (політичного та економічного) в регіонах, ці процеси не зупинять.

На даний момент є декілька чинників, які роблять маловірогідним збереження Російської Федерації в її нинішніх кордонах або, як мінімум, у її нинішньому вигляді централізованої держави з номінальним федеративним устроєм.

Китайський фактор. Попри постійно декларовану офіційним Пекіном відданість принципам ООН, зокрема, невтручання у внутрішні справи, непорушності кордонів, територіальної цілісності тощо, КНР максимально зацікавлена в ослабленні російського федерального центру задля посилення співпраці з російськими регіонами Далекого Сходу, Східного Сибіру і Арктики з метою інкорпорування їх де-факто в економічний організм Китаю при збереженні де-юре позірної позиції підтримки цілісності РФ і протидії Кремлем «проявам сепаратизму». Китайський чинник можна уподібнити дії чорної діри, що втягує в себе більш слабкі сусідні економіки.

Фактор Москви. Російська Федерація є гіперцентральною у фіскальному та фінансовому плані державою, головним «вигодонабувачем» чого є федеральний центр – Москва. В умовах ослаблення центральної влади регіонами (не лише національними, але й з етнічно російським населенням) цей статус-кво буде неминуче оскаржено. Це призведе до невирішеної дилеми: опір центру вимогам регіонів, які *«не хочуть кормити Москву»* підживлюватиме сепаратистські настрої, а поступки – позбавлятимуть ресурсів для збереження впливів. Про те, що «фактор Москви» вже давно викликає роздратування в регіонах, свідчать періодичні спроби московської влади показати росіянам своє найвагомішу частку в федеральному ВВП – 1/4 станом на 2019 рік³. Подібні дії викликають ще більше роздратування.

Фактор Чечні. Чеченська Республіка є територією, на якій лише формально і вибірково діють закони РФ, а її зв'язок з центром забезпечується визнанням чеченським керівництвом нинішнього президента РФ як свого «суверена» та майже нелімітованими дотаційними виплатами. Будь-яке позиціонування Чечні у постпутінський період матиме руйнівні наслідки для РФ. Оголошення незалежності створить відповідний прецедент для інших національних регіонів, збереження формальної лояльності Москві – потребуватиме збереження системи непрозорих дотацій та поширення такої практики на цілу низку регіонів, на що у центру банально бракуватиме ресурсів.

Фактор місцевих еліт. У низці «національних» регіонів збереглися достатньо сильні та самодостатні «бюрократичні» еліти. Не очевидними є успіхи путінського періоду в ослабленні впливів національних «управлінських кадрів» у Татарстані,

³ Економіка Москви и Московской области составляет почти четверть экономики страны. Официальный сайт мэра Москвы. 28 ноября 2019 г. <https://www.mos.ru/mayor/themes/12299/6116050/>

Башкортостані, Тиві та деяких інших регіонах. Ніщо не вказує на те, що нинішнє керівництво таких регіонів, в умовах ослаблення центру, поводитиме себе якось інакше, аніж це було у випадку їхніх попередників на початку 1990-х – тобто вимагатиме максимального ступеня політичної децентралізації та фактичного переходу на конфедеративні засади взаємин з Москвою.

Фактор жаги перерозподілу ресурсів

Російський режим в особі федерального центру здійснює одноосібне отримання та розпорядження доходами від видобутку та експорту мінеральної сировини, передусім, доходів від експорту нафти, нафтопродуктів, природного газу, вугілля, уранової сировини, а також kleптократичне присвоєння їх частини представниками режиму.

За останні 10 років РФ отримала від експорту тільки енергетичних ресурсів майже 2,6 трлн дол. США⁴. Це більше ніж ВВП Росії за будь-який з пострадянських років (рекордний ВВП у 2013 році становив 2,3 трлн дол. США). Зараз, на тлі 9 років агресії РФ проти України, можна констатувати, що більша частина означених доходів пішла на підготовку до війни та її ведення, а також для збагачення осіб путінського кола та лояльної олігархії.

Доходи спрямовувались і спрямовуються на збагачення представників правлячого режиму, зміцнення силових структур, репресій проти незгодних та інакодумців, ліквідації противників режиму за рубежом, ведення агресивних воєн проти сусідів – Грузії, України, інтервенції та втручання у внутрішні справи низки країн – Сирії, Венесуели, Центрально-Африканської Республіки, Малі, підтримку діяльності в Європі (Балкани) та США, пропаганду.

Таким чином, паразитарний федеральний центр самовільно узурпував право народів використовувати природні ресурси та отримуваний від експлуатації надр дохід для цілей свого розвитку і через створені на федеральному рівні монополії («Газпром», «Транснефть») та обмежене число великих державних («Роснефть») та приватних, але керованих лояльними олігархами, компаній, присвоює собі не належні йому доходи, використовуючи їх в протиправний спосіб для ведення агресивних воєн.

Гіперцентралізація використання федеральним центром фінансових ресурсів, генерованих виробництвом в регіонах в умовах динамічного зростання дефіциту державного бюджету РФ, стимулює бажання регіональних еліт змінити існуючий стан речей задля збереження свого владного довголіття.

В означеному контексті важливими уявляються регіональні вимоги знизу до регіональної влади та федерального центру, спрямовані на:

- перерозподіл податкових відрахувань від розробки надр та експорту мінеральних ресурсів на користь суб'єктів федерації та корінних народів;

⁴ На основі 10-річного моніторингу Центру глобалістики «Стратегія XXI».

- відновлення норм в конституціях російських суб'єктів що закріплюють право власності на надра та отримання доходів від їх експлуатації виключно за народом відповідного національно-територіального утворення;
- вимогу до перегляду конституції РФ та законодавства РФ в частині власності на надра та розподілу отримуваних доходів від розробки покладів та експорту мінеральних ресурсів, передусім, вуглеводневих.

Фактичне незалеження місцевих еліт у випадку успішної боротьби з федеральним центром за перерозподіл ресурсів на свою користь, не означатиме автоматично остаточного розмежування/відмежування де-юре. Вірогідним, у близько- та середньостроковій перспективі, є збереження «зовнішньої оболонки» РФ, але у форматі, близькому до т. зв. «СНГ».

Вірогідність розгортання саме такого сценарію є високою, проте у часовій перспективі, оскільки вимагатиме накопичення внутрішньої неспроможності Центру виконувати свої функції. Швидкість «розгортання» даного сценарію також складно прогнозувати, оскільки вона залежить від цілої низки факторів: позиції зовнішніх гравців, варіантів денуклеаризації РФ, специфіки «постпутінського» режиму та його можливостей для силового нав'язування своїх правил гри тощо. Проте, саме сценарій дезінтеграції підтримала половина експертів з різних країн, які взяли участь в опитуванні Atlantic Council восени 2022 року. 46% провідних експертів із зовнішньої політики зазначили, що Росія стане невдалою державою або розпадеться до 2033 року⁵.

Ризики сценарію:

- регіональні конфлікти (за кордони, природні ресурси, на національному підґрунті), в які можуть бути втягнуті також сусідні держави, у тому числі й Україна;
- поява «зон хаосу» – територій, де не виникнуть стійкі державні утворення, влада перейде до криміналітету, що може спричинити гуманітарні катастрофи та масову еміграцію;
- ускладнення процесу виплати Україні репарацій з боку Російської Федерації чи її правонаступників;
- розширення можливостей для уникнення відповідальності за військові злочини окремих осіб, наприклад, з числа представників національних меншин нинішньої РФ;
- проблема розподілу військового арсеналу ЗС РФ та неконтрольоване «розповзання» зброї, у тому числі й транскордонне.

⁵ Експерти прогнозують розпад росії або перетворення на failed state до 2033 року – Atlantic Council. / <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/novyna/svit/eksperty-prohnozuyut-rozpad-rosiyi-abo-peretvorennya-failed-state-2033-roku-atlantic-council>

ВИСНОВКИ

Усі з проаналізованих сценаріїв об'єктивно несуть у собі перелік ризиків та загроз для України та світу. Хоча, найменш вірогідними наразі виглядають ті сценарії, які передбачають активні узгоджені дії груп еліт проти чинного політичного режиму в РФ, тим не менше, не виключено, що вони можуть стати наслідком появи «чорного лебедя».

Незалежно від того, який із зазначених сценаріїв розвиватиметься у РФ після її воєнної поразки – зона РФ продовжуватиме тривалий час бути джерелом загроз та ризиків для України. Це, у свою чергу, вимагатиме переформатування всієї системи національної безпеки, перебудови транспортних шляхів та економічних зв'язків.

Україні важливо зберегти внутрішню консолідацію та забезпечити динамічний розвиток економіки, передусім, ОПК задля формування міцної позиції держави на фронті протистояння демократичного світу альянсу автократій, уособлених Росією.

Українській дипломатії важливо капіталізувати образ України як контриб'ютора безпеки на східному фланзі НАТО та східній периферії ЄС, що потребує прискорення інтеграції в обидва альянси задля посилення здатності Європи протистояти хаосу зі Сходу.

© Центр глобалістики «Стратегія XXI»

© Інститут трансформації Північної Євразії

Автори:

Михайло Гончар, Володимир Горбач, Галина Зеленько,
Володимир Нагірний, Ірина Павленко, Андрій Стародуб

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Центр глобалістики «Стратегія XXI»
вул. Щекавицька, 51 Офіс 26
Київ, 04071, Україна
Е-пошта: info@geostrategy.org.ua
<https://geostrategy.org.ua/>

Інститут трансформації Північної Євразії
01034 Київ, вул. Пирогова, 10Г
Тел.: +38 067 8465503
<https://www.facebook.com/volodymyr.horbach>
<https://twitter.com/horbachvolod>